

Lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle HE 69/2025 vp

Olen saanut pyynnön antaa kirjallisen asiantuntijalausunnon eduskunnan lakivaliokunnalle koskien hallituksen esitystä HE 69/2025 vp, joka sisältää ehdotuksia edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain ja holhoustoimesta annetun lain muuttamiseksi.

Esityksen mukaan edunvalvontavaltuutuksesta annettuun lakiin tehtäisiin muutoksia, jotka helpottaisivat valtuutetun ja valtuutetun tehtäviin tilapäisesti määrätyn edunvalvojan mahdollisuuksia noudattaa edunvalvontavaltakirjan määräyksiä. Valtuutetun ja edunvalvojan esteellisyyden muodostavaa henkilöpiiriä supistettaisiin, ja holhoustoimesta annettuun lakiin tehtäisiin muutoksia, jotka koskevat päämiehen puolesta tehtävään oikeustoimeen vaadittavaa lupaa. Lisäksi alaikäisen edunvalvonnan rekisteröintiä ja rekisteristä poistamista koskevia varallisuusrajoja nostettaisiin.

Olen tutustunut esitykseen ja lausun sen johdosta kunnioittaen seuraavaa:

Omaisuiden lahjoittaminen. Esityksessä ehdotetaan edunvalvontavaltuutusta koskevan lain 18 §:ään lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan valtuutettu voi antaa esteellisyyssääntöjen estämässä tavanomaisen ja vähäisen lahjan muille kuin itselleen, jos lahjan antamisen perusteet on yksilöity valtakirjassa. Muutosta perustellaan sillä, että lain jääviyssäännökset voivat nykyisellään estää lahjoitusten, esimerkiksi tavanomaisten syntymäpäivalahjojen antamisen tilanteessa, jossa valtuuttaja ei ole nimennyt esteetöntä varavaltuutettua. Toisaalta valtuutuksen vahvistaminen varavaltuutettuun nähden on epätarkoituksenmukaisen monimutkaista tavanomaisten lahjoitusten osalta.

Sääntelyä, jolla pyritään helpottamaan valtuutettujen mahdollisuuksia noudattaa edunvalvontavaltakirjan määräyksiä, on pidettävä kannatettavana. Se pyrkii tukemaan myös valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumista, sillä monet valtakirjan tekijät haluavat jatkaa tavanomaisten lahjojen antamista läheisilleen valtuutuksen vahvistamisesta huolimatta.

Kiinteistöjä koskevat oikeustoimet. Esityksessä ehdotetaan edunvalvontavaltuutusta koskevan lain 20 §:ää muutettavaksi siten, että valtuutettu voisi jatkossa tehdä kiinteistöön liittyviä oikeustoimia ilman nimenomaista määräystä valtakirjassa, ellei valtakirjassa toisin määrätä. Muutosta perustellaan sillä, että lain soveltamisessa on havaittu, että nimenomainen maininta valtuutetun kelpoisuudesta kiinteistöjä koskeviin oikeustoimiin puuttuu usein edunvalvontavaltuutuksista. Digi- ja väestötietoviraston mukaan tämä johtuu siitä, että valtakirjan laatija ei välttämättä ole ollut tietoinen näiden tilanteiden vaativan erillistä määräystä. Myös oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkökantoja, joiden mukaan sääntely nykymuodossaan ei välttämättä avaudu edunvalvontavaltuutuksen laatijalle. Siten valtuutetun tahto voi jäädä toteutumatta, jos kiinteistöä koskeva määräys jätetään valtakirjaan kirjaamatta.

Sääntelyä, jolla pyritään selkiyttämään tilannetta kiinteistöjen osalta, on siten pidettävä kannatettavana. Toisaalta tässä kohden tulisi kiinnittää erityistä huomiota mahdollisesta lain muutoksesta tiedottamiseen. Muutoin valtuuttaja, joka on ollut tietoinen kiinteistöjä koskevasta vaatimuksesta mutta ei lain muutoksesta, voi jättää kiinteistöistä määräämättä olettaen, että ne jäävät valtuutetun kelpoisuuden ulkopuolelle.

Edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin. Esityksessä ehdotetaan edunvalvontavaltuutusta koskevan lain 21 §:ää selkiytettävän siten, että valtuutetun tehtäviin tilapäisesti määrätty edunvalvoja toimii tehtävässään edunvalvontavaltakirjassa määritettyjen ohjeiden mukaisesti eli samalla tavoin kuin edunvalvontavaltakirjassa määrätty valtuutettu. Muutosta perustellaan sillä, että säännöksen nykyisen sanamuodon perusteella jää epäselväksi, miltä osin valtuutetun tehtäviin määrättyyn edunvalvojaan sovelletaan edunvalvontavaltuutuksesta annettua lakia ja miltä osin holhoustoimesta annettua lakia. Käytännössä vakiintunut tulkinta on ollut, että tilanteeseen sovelletaan holhoustoimesta annetun lain säännöksiä eli myös säännöksiä oikeustoimen luvanvaraisuudesta ja lahjoituskiellosta. Tämä puolestaan on johtanut siihen, että valtuuttajan valtakirjassa ilmaisemaa tahtoa ei ole voitu aina toteuttaa.

Sääntelyä, joka selkiyttää tilannetta, ja jolla pyritään helpottamaan valtuutetun tehtäviin määrätyn edunvalvojan mahdollisuuksia toimia edunvalvontavaltakirjassa määrättyllä tavalla, on pidettävä kannatettavana. Se myös tukee valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Valtuutetun ja edunvalvojan esteellisyys. Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi niin edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain 17 §:ää kuin holhoustoimesta annetun lain 32 §:ää koskien valtuutetun ja edunvalvojan esteellisyyttä. Kysymyksessä olevista säännöksistä ehdotetaan poistettavaksi esteellisyysperuste, jossa valtuutetun tai edunvalvojan vanhemman sisarus on vastapuolena. Tavoitteena on supistaa esteellisyyksiä, koska kyseinen sukulaisuussuhde on usein liian etäinen aiheuttamaan todellista eturistiriitaa. Ehdotusta on pidettävä kannatettavana.

Holhoustoimesta annetun lain muutosehdotukset. Holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia, jotka koskevat päämiehen puolesta tehtävään oikeustoimeen vaadittavaa lupaa. Lisäksi alaikäisen edunvalvonnan rekisteröintiä ja rekisteristä poistamista koskevia varallisuusrajoja nostettaisiin. Ehdotuksia perustellaan säännösten ajantasaistamisella. Nähdäkseni ehdotukset ovat hyvin perusteltuja ja siten kannatettavia.

Sähköinen asiointi. Asiointipalvelujen digitalisoitumisen vuoksi valtuutetuilla ja edunvalvojilla on yhä useammin tarve asioida vajaakykyisen valtuuttajan tai päämiehen puolesta sähköisesti. Tähän liittyy kuitenkin useita ongelmia erityisesti henkilöä koskevien asioiden hoitamisessa. Nyt käsillä olevasta hallituksen esityksestä rajattiin pois sähköiseen asiointiin liittyvät kysymykset. Esityksessä kuitenkin mainitaan, että tätä varten on tarkoitus käynnistää erillinen hanke. Kun sähköiseen asiointiin liittyvät ongelmat ovat yleisiä, pidän tärkeänä, että tätä koskeva sääntelyuudistus saatetaan käyntiin mahdollisimman pian.

Kiitän lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua asiasta.

Helsingissä 10. päivänä syyskuuta 2025

Anna Mäki-Petäjä-Leinonen

Professori

Itä-Suomen yliopisto